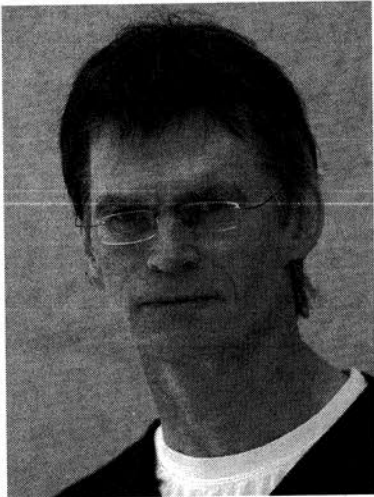

Kolaren Olof Jonassons änka

Om att återvinna sin värld i ett tillstånd av sorg

HÅKAN BERGLUND-LAKE, fil.dr i etnologi, forskarassistent inom forskningsprogrammet Industrisamhällets historia, institutionen för humaniora, Mittuniversitetet. Disputerade 2001 med avhandlingen *Livet äger rum. Försörjning och platstagande i norrländska sågverkssamhällen.*

i en notis i *Sundsvalls-Posten* den 22 december 1903 står att läsa om en händelse som inträffade natten till den 19 december, då kolarbasen vid Johannesviks sågverk, Olof Jonasson eller "Kolar-Jonsson", som han vanligen kallades, gick genom isen i Alnösundet och drunknade. Han lämnade efter sig hustrun Anna, blott trettiofyra år, och sju minderåriga barn. Det var en nyhet på undanskymd plats i tidningen, men som säkert väckte både känslor och frågor hos läsarna, liksom hos mig när jag första gången läste om händelsen. Hur klarade hon att härbärgera och att hantera ett sådant trauma och sedan leva vidare? I den här artikeln ska jag utifrån spridda biografiska uppgifter om Anna Jonasson, skapa en möjlig berättelse om hur hon under de första månaderna efter sin mans död hanterade förlusten.¹ Jag kommer att diskutera hennes agerande mot bakgrund av den samhälleliga och historiska situation hon befann sig, vilken till stor del bestod av omständigheter hon inte valt själv, men som bestämde vad som var möjligt att välja. Detta betyder dock inte att detta fall används för att spegla samhället, visa på dess maktstrukturer eller dominerande diskurser, utan som ett exempel på hur människan i situationer när hon tappar fotfästet i tillvaron, åter reser sig och tar tillbaka förmågan att styra sitt liv. Här ska det handla om Anna Jonasson, i ett försök att beskriva vad hon gjorde med de förutsättningar som fanns till hands, med de möjligheter som fanns inom hennes räckhåll, för att klara sorgearbetet och återta kommandot över sitt liv.

Julen närmade sig. Kolar-Jonsson hade bråda dagar i kolgården. Det skulle vara, som man brukade säga inom familjen, "kallt på backen inför jul", berättar sonen Gustaf Jonasson i en intervju, dvs. alla milorna skulle vara

utrivna för att julfriden skulle kunna in-
finna sig.² Men inköp måste göras och sex
dagar före julafton tog han ledigt en dag
från arbetet för att till fots ta sig in till
Sundsvall och handla, en sträcka på cirka
tio kilometer. Det tog normalt en hel dag
och han väntades hem först sent på kväl-
len. Men han kom aldrig. Familjen bodde
i Johannesvik på Alnön, som när båttrafi-
ken låg nere vintertid, hade förbindelse
med fastlandet via en utprickad vinterväg
drygt en kilometer över isen. Även om
han övernattat på fastlandet borde han ha
varit hemma senast vid ljusningen dagen
därpå. Istället kom bud till familjen om
misstanken att han gått genom isen. En
handske hade hittats fastfrusen intill en
nyligen uppbruten ångbåtsränna. En av
Kubikenborgs sågverks båtar hade under
dagen lämnat Sunds slip, där den legat
uppdragen för reparation, och brutit upp
en ränna i isen från kajen och vidare
söderut på sin färd genom sundet. Efter
tre dagars draggande i isrännan fann man
kroppen och lyckades bärga den. Troligen

hade han i mörkret hoppat ner från kajen
förvissad om att landa på isen. Men ingen
is tog emot, utan han sjönk mellan isfla-
ken i det iskalla vattnet och försvann i
djupet. Åter kom det bud till familjen. De
kunde få se honom nu. Kroppen hade
transporterats över sundet och låg redan
svept i bomkojan på kajen vid såghuset i
Johannesvik. Familjen samlades kring den
döde, runt ett bord där kroppen tillfälligt
var upplagd. Barnen stod tysta, men mo-
dern kunde inte hålla tillbaka gråten.

Vad som skedde inom Anna Jonasson i
denna stund vet vi inte, inte heller skulle
vi veta om vi hade varit närvarande. Det
är alltid en avgrund mellan en människas
beteende observerbart för andra och vad
som vänds inåt. Av egna erfarenheter av
plötsliga förluster av nära och kära, perso-
ner som vi älskar och håller av, vet vi att
smärtan i en sådan situation blir svår att
härbergera. Med sedvanlig precision i
språket fångar antropologen Michael
Jackson detta tillstånd: "Suddenly, time
stands still, and the world is reduced in
scale to the one small place where pain
cries out for ease" (2002:95–96).

Liksom fysisk smärta är den här smär-
tan av förlust inte "meddelbar", som
Hanna Arendt uttrycker det. Det är "en så
'subjektiv' förnimmelse, så avlägsen från
den 'objektiva' tingvärlden, att den inte
ens kan framträda" (1988:75; jfr Scarry
1987). Världen stängs ute. Fokus byts från
världen som omsluter oss till vår inre
värld, till våra känslor och vår kropp.
Men, som kliniska undersökningar har
visat, tar sig denna omedelbara fas i sorg-
arbetet olika uttryck för olika individer,
som kan läsas av i olika beteenden: passi-
vit, överksamhet, slöhet, förlamning,
men också i det motsatta, som våldsamma
vredesutbrott, pratsamhet och hyperakti-
vit (se t.ex. Nolen-Hoeksema & Larson

*Anna Jonasson (Kolar-Anna), omkring 1910. Utsnitt
ur ett tyvärr suddigt gruppfotografi. Foto: Sundsvalls
museum.*

1999). Utan att ta upp en diskussion om huruvida dessa beteenden hör till människans natur eller är kulturellt betingat, vet vi genom Annas egen berättelse hur hon betedde sig efter hemkomsten sedan hon bevittnat sin döde makes kropp (Liljedahl 1949). Maken var död, men milorna "levde" fortfarande på kolbacken; de stod där och pyste och rykte i vinterkylan. Tvångsmässigt började hon att kola ned och riva ut säsongens sista milor, som mannen skulle ha gjort om han varit i livet.

Sartres tankar kring en känslornas fenomenologi kan vara användbar här (1992). Han visar att när vi befinner oss i situationer där vi är oförmögna att se någon utväg, har vi alltid i sista hand våra känslor och vår kropp att tillgå. Känslorna driver oss oreflekterat att handla. Känslorna erbjuder en flyktväg bort från ett faktum omöjligt att härbärgera genom att stänga upplevelsen bort från tanken, genom vad Sartre kallar ett magiskt beteende. Det är ett sätt att handla, skriver Michael Jackson, som "while leaving unchanged the objective situation (as seen from outside), transforms our experience of the situation" (1998:30). I ett sådant magiskt handlande vänds uppmärksamheten bort från en osäker värld som i sin vidd är omöjlig att förstå och härbärgera till något överblickbart och bekant, där illusionen om livsvärlden som sammanhållen och inom vår kontroll kan frambesvärjas. Med detta synsätt skulle vi kunna se Annas handlande som ett sätt att förneka objektet för sorgen, ett sätt att förminska det och omvandla det till något konkret och gripbart, möjligt att bemästra.

Att riva ut milor var sysslor hon kunde utföra utan att tänka; det var handgrepp internaliserade i kroppen genom ett upprepat görande under flera år. Sedan hon

var sexton år hade hon arbetat på *kolbacken* (eller *kolgården*), som den plats vid sågverken vanligen kallades där tillverkningen av träkol skedde. Hon hade följt med den ström av arbetssökande från sin hemsocken Vörå i finländska Österbotten, som återkommande varje år inför sågnings- och skeppningssäsongens början begav sig till sågverksdistriktet i Sundsvall (Åkerblom 1963). Men hon hade blivit kvar. Liksom de flesta finländska kvinnor som sökte sig till sågverken kom hon att arbeta i kolgården med att resa ribb och bakar till milor (Engström 1941). En trolig tolkning av församlingsböckerna är att hon sammanbodde med sin blivande make, Olof Jonasson från Norra Råda socken i Värmland, under hela 1890-talet och i rask följd fick fyra barn, utan att de var gifta.³ Det äldsta barnet föddes 1891. Först 1898 ingick paret äktenskap, då hon samtidigt blev kyrkobokförd på platsen. Under denna tid fortsatte hon med arbetet i kolgården tillsammans med sin blivande man. Hela deras liv tillsammans var förkroppsligat i detta kretslopp av att resa ribb och bakar till milor, topphugga dem, täcka dem, stybba dem, tända dem, passa dem, och när milorna var utkolade, riva dem, fata ur dem, för att sedan lagra kolet och slutligen transportera ner det till kol-kajen för lastning. Det var en cykel av göranden som bestämde rytmen i det dagliga livet, och som band dem vid platsen.

HEMMA

Familjen bodde i ett litet hus om ett rum och kök på själva kolbacken, som bolaget uppfört som bostad för kolarbasen. Kolbacken låg avskilt från såghus och annan bebyggelse på grund av brandrisken, men också för att i möjligaste mån förhindra

att rök spred sig in bland arbetarkasernerna och annan bostadsbebyggelse (jfr Johansson 1988:59). Besvärande rök och kolpartiklar från kolmilor och kolupplag låg alltid tätast över kolbacken. Det var en plats där man gärna inte ville uppehålla sig. Men för Anna var det en plats och en miljö där hon kände sig hemma. Så länge hon hade bott i Sundsvalls sågverksdistrikt hade hon haft sin bostad inom eller i nära anslutning till kolgården.

Arbetet i kolgården organiserades utifrån familjen som en arbetsenhet. Det gick till så att kolningen vanligen lämnades på ackord till kolarbasen som i sin tur fick anlita de arbetare han behövde. (Beckman 1979; Cornell 1982:109; *Sågverksfolket* 1995:70, 174). Arbetskraftsbehovet reglerades genom att anställa tillfällig arbetskraft, så kallade lösa arbetare, längre eller kortare perioder. Men vid liten efterfrågan klarade familjen av arbetet själv. Familjen hade under de villkor de levde skapat en form för hur försörjningen skulle organiseras som byggde på att alla i familjen, man hustru och de barn som var stora nog att hjälpa till, deltog i kolningsarbetet. Hemsysslorna kunde med lätthet kombineras med kolningsarbete genom att hemmasfär och arbetsplats i kolgården rumsligt flöt in i varandra. Denna strukturering och rutinisering av det utrymme där de dagligen levde och var verksamma, förankrade dem på platsen och gjorde den till en plats de kunde kalla sin egen. Det var, som filosofen Edward Casey skriver, "deeply a question of appropriating, with all that this connotes of making something one's own by making it one with one's ongoing life" (1987:191–192). Platsen man är verksam i och på, liksom saker man använder och personer som står en nära, kommer att upplevas som om de uppgår i och blir en oundgänglig del av det

egna livet; man kan inte leva utan dem (Jackson 2002:66). De tillhör mig och skulle fattas mig om de plötsligt skulle förloras.

Men platsen – marken och bostaden – ägdes inte av familjen i juridisk mening. Utrymmet var utmätt och registrerat som bolagets egendom, förvärvat i syfte att exploateras för industriell verksamhet. Även bostäderna på platsen var byggda för detta ändamål, ett sätt att praktiskt knyta nödvändig arbetskraft till platsen för att garantera produktionen. Rättigheten att bo här utgick därför från anställningen; det var en förmån som följde med anställningen som uteslutande var tänkt för män (Berglund-Lake 2001:33–38). Här följde sågverksbolaget gängse praxis på arbetsmarknaden, som var strukturerad utifrån kärnfamiljen som norm, där mannen betraktades som huvudförsörjare (se t.ex. Edgren 1994). Detta innebar att ett fast boende vid verket inte var möjligt annat än i relation till en man som var anställd vid sågverket. För Anna var denna koppling bruten i och med makens död. Hon var nu änka, registrerad i församlingsboken som kolaren Olof Jonassons änka, en egenskap som åtminstone en tid framöver garanterade henne fri bostad och fortsatt boende på platsen. Sågverket hade omsorgsansvar för änkor efter anställda arbetare, men endast för icke arbetsföra äldre änkor. Med tanke på hennes ringa ålder var det knappast troligt att hon skulle kunna bo kvar i en bostad ägd av sågverksbolaget. Om hon önskade bo kvar vid verket var alternativet att gifta om sig med en anställd sågverksarbetare eller med en arbetare som kunde anställas. Med sju minderåriga barn var dock utsikterna små, åtminstone inom kort tid. Ett annat alternativ var att flytta och skaffa sig utkomst på annan ort.

*Finländska kvinnor i arbete på kolbacken, bl.a. med att resa ribb och bakar till en kolmila.
Foto: Tekniska museet.*

ÅTERHÄVDA SIN VÄRLD

Tragedin med makens död var inte enbart förlusten av en person som stod henne nära, utan upplösningen av alla relationer till människor och ting i omgivningen, till platsen, till bolaget, till grannar, så som de sett ut tidigare; stående ensam utan sin man fick de ett annat innehåll och måste rekonstrueras. Hon var utkastad, utlämnad till sig själv, frångången den viktigaste försörjningskällan, långt borta från släktingar och andra skyddsnät. Men

av tvingande nödvändighet måste livet gå vidare, och ängslan hållas på avstånd.

Omedelbart i den situation hon befann sig i hade en oförmåga att agera bokstavligen lett till döden, både för henne och för barnen. Den ena dagen måste haka in i den andra, rutinerna hållas uppe, för att familjen inte skulle gå under. Barnen skulle ha mat, spisen eldas, vatten bäras in, slasken bäras ut, barnkläder tvättas, det minsta barnet lindas och skötas. Hon utgick från den värld hon kände till och behärskade, som hon visste hur hon skulle

röra sig i och hantera, den plats hon såg som sin egen, och som i sin materialitet kunde visa upp någon slags fasthet och kontinuitet, som bostaden, familjens tillhörigheter, välfyllda förråd, som förråden brukade vara inför vintern i sågverkssamhällena, med ved, potatis, mjöl, bröd, saltströmming och nyslaktad gris (Berglund-Lake 2001:57–58).

Det var vinter. Det var en tid på året då sågverksproduktionen i det närmaste låg nere och befolkningen vid sågverken lämnades att klara sig bäst de kunde av egen kraft. För de flesta innebar vintern en väntan på att arbetstillfällena skulle återkomma, ett tillstånd av låg aktivitetsnivå och tillit till förråd och besparingar (Berglund-Lake 2004). För Anna var behovet av pengar dock inte överhängande. Familjen hade kontanter efter höstens kolning. Sonen Gustaf uppger att fadern vid drunkningstillfället hade haft hela trehundrafyrtio kronor i rockfickan, motsvarande ungefär en halv årslön för en sågverksarbetare.⁴ Pengarna hade man tagit hand om och överlämnat till Anna. Hon var alltså förberedd inför vintern, men inte hur länge som helst. Med tiden skulle pengarna ta slut. Vad skulle hända då?

Men denna historia skulle få en oväntad vändning. Kolar-Jonssons död försatte sågverksbolaget i ett akut arbetskraftsproblem; bolaget stod utan kolarbas inför vintersågningens början. Som arbetare i en industriell organisation var Kolar-Jonsson utbytbar, men inte hur som helst. Kvalificerade kolare var svåra att rekrytera, särskilt vintertid och med kort varsel. I denna situation blev Anna erbjuden av bolagsledningen att ta över mannens anställning som kolarbas vid sågverket. Man kände till hennes kvalifikationer i kolningsarbetet. Hon hade under lång tid varit mannen behjälplig i kolningen, men

också i hanteringen av personalen, i fördelningen av arbetsuppgifter och i beräkningen och utbetalningen av löner till de anställda (Liljedahl 1949).

Det kan tyckas som om bolaget härmed utmanade den rådande könsordningen i samhället, som gav mannen företräde till arbeten i egenskap av huvudförsörjare i familjen. Men hon fick inte jobbet i konkurrens med någon man, utan i brist på konkurrens från män. Erbjudandet riktades till henne som person med anledning av hennes erkända kunskaper och färdigheter. För sågverksbolaget handlade det om ett företagsekonomiskt övervägande, utan hänsyn till om beslutet skulle passa sociala och kulturella konventioner. Ett sågverksbolag hade inte som ändamål att upprätthålla samhällets könsordning, även om organisationen av arbetet bidrog till det, utan att producera varor för en internationell marknad och hela tiden se till att maximera vinsten. För bolaget var det resultatet som räknades. Kunden såg till varans kvalitet, inte till vem som ansvarat för arbetets utförande, vare sig till namn, social härkomst eller kön. Detta låg i den kapitalistiska varuproduktionens logik och uppbyggnad. När väl varan var producerad och cirkulerar på marknaden är alla relationer till människan som producerat den brutna och irrelevanta.

KONTINUITET

När hon fick förfrågan om att bli kolarbas efter sin framlidne make, hamnade hon i en valsituation som sannolikt var oväntad, tidigare omöjlig att ens tänka sig. Det innebar att beträda en domän där hon aldrig befunnit sig förut, inte med avseende på arbetet i kolgården, det hade hon erfarenhet av tidigare, utan med av-

seende på huvudansvaret för arbetsledningen och då i huvudsak av män. Det var att inta en position inom en manlig sfär. Liksom alla gränsöverskridanden skulle en positionering inom en manligt definierad syssla innebära att hamna i ett tillstånd utanför det "normala", präglad av osäkerhet och risker. Hon måste väga in vilka risker en så tydlig avvikelse från social konvention kunde få för henne och familjens fortsatta liv på platsen, inte enbart med avseende på hur arbetare i kolgården kunde reagera på att bli arbetsledda av en kvinna, utan vilka sociala konsekvenser det kunde få för hennes anseende i lokalsamhället.

I förhållande till de bofasta arbetarhustrurna och männen var hon redan avvikande i flera bemärkelser. Det ovanliga var inte att hon kolade, det gjorde många finländska kvinnor, utan att hon fortsatte med detta sedan hon "förenat" sig med en försörjande man och fått barn med honom. Det hade blivit så i sågverksdistrikten i takt med att familjerna växte att hustrur till fast anställda arbetare ägnade sig åt hemarbete och inte åt lönearbete; lönearbete var för män, ogifta kvinnor, ungdomar och barn (Berglund-Lake 2001:49, 52).

Trots den relativa sociala isoleringen och annorlundaheten finns det ingenting i berättelserna om henne som tyder på att hon var stigmatiserad och förminskad i andras ögon. Tvärtom finns här uttryck för respekt och beundran. Familjen levde sitt liv separerat, avskilt, inte för att ta avstånd från andra, utan av pragmatiska skäl. Milorna måste ständigt passas, vilket fordrade kroppslig närvaro. Hennes sätt att ta sig an uppgifter, både som mor och kolare, var aktat både hos bolag och hos arbetarbefolkning. I dessa miljöer fanns samma beundran för arbetsamhet

som Ella Johansson funnit i småbrukar och skogsarbetarhushållen i Norrlands inland (1994:32). En kvinna som var arbetsam, som arbetade som en "hel karl", idog i sitt arbete och ändå plikttrogen som mor, ansågs duktig; det medförde alltid respekt när någon var strävsam, skötsam och aldrig gav upp.

Vi ser att hon ställdes inför en valsituation som var oväntad, framkallad av omständigheter bortom hennes påverkan, men ändå en möjlighet som gavs henne, som plötsligt fanns till hands att acceptera eller inte. Även om andra valmöjligheter var få, så tvingades hon inte av bolaget, utan valet var hennes eget. Hon valde att acceptera erbjudandet, vilket gjorde det möjligt för henne att gå vidare i sorgearbetet, organisera försörjningen enligt egna planer, och uppfostra sina barn med en känsla av att ha livet i egna händer. Det var en möjlighet till kontinuitet i livet, som inte enbart handlade om att kunna bo kvar på platsen, att knyta an till invanda rutiner, till saker och fysisk miljö som var välbekanta, utan sannolikt också till sin avlidna man.

Arbetet i kolgården måste ha varit starkt förknippat med maken, och vad maken skulle ha gjort i varje arbetsmoment. Inte enbart som ett minne förborgat i "huvudet", utan också förankrat i kroppen och på platsen. Åminnelsen av mannen kunde inte separeras från kroppsminnen och platsminnen, som aktualiserades hela tiden i de dagliga sysslorna och när hon rörde sig i bostaden och på kolbacken (Casey 1989:216–257). Därigenom gjordes maken "odödlig", genom minnen närvarande i arbetet, och på så sätt deltagande i hennes liv, här och nu, och i framtiden.

Det är rimligt att tänka sig att han fanns med i allt hon gjorde, som en "inre" kompanjon, och att hon till och med, om

än omedvetet, tog över manér, sätt att hantera redskap, handgrepp och attityder till arbetsmoment och arbetsledning från honom. Denna process, som i Freuds efterföljd brukar kallas identifikation, är vanlig i sorgearbete och hjälper paradoxalt nog den sörjande, trots den föreställda närvaron av den saknade, att klara av att stå ensam, att komma över separationsångesten och avsluta sorgearbetet.⁵ Hon stod ensam, men representerade båda två (Volkan & Zintl 1994: 39–40).

Hon gick stärkt ur sorgearbetet, stående utan sin man, men med försörjningen i egna händer. Hon befann sig i en position i arbetslivet som innebar självständighet och oberoende av andra, inte minst i relation till män; hon behövde inte underordna sig någon man för sin försörjning. Anna gifte aldrig om sig, som annars var brukligt och som förväntades av unga änkor och ogifta mödrar vid denna tid. Hon levde för sina barn och sitt arbete som kolarbas, en tjänst hon innehade fram till 64 års ålder, då sågverksdriften på platsen upphörde. Hon var då sedan länge en respekterad och vida omtalad person, men inte som kolaren Olof Jonassons änka, utan som Kolar-Anna, yrkeskunnig och uppskattad kolarbas vid Johannesnäs sågverk.⁶

Noter

¹ De biografiska uppgifter som artikeln bygger på är hämtade, dels ur bandintervjuer i Sundsvalls museums arkiv, gjorda under 1960-talet med Anna Jonassons son, Gustaf Jonasson (f. 1896), dels ur husförhörslängder och förhörböcker i Alnö kyrkoarkiv, Landsarkivet i Härnösand, vidare ur en tidningsintervju med Anna Jonasson gjord 1949 (Liljedahl 1949), samt ur notiser i topografisk litteratur (*Sågverksfolket. Alnöbygd i förvandling*, Sundsvall 1995; Östman 1977). Själva drunkningsolyckan skildras, förutom av

Gustaf Jonasson i ovan nämnda bandintervjuer, också i den lokala pressen: *Sundsvalls-Posten*, tisdagen den 22 december 1903; *Sundsvalls Tidning*, onsdagen den 23 december 1903; *Nya Samhället*, tisdagen den 22 december 1903.

² Detta inledande avsnitt bygger på uppgifter ur bandintervjuer med Gustaf Jonasson, och ur tidningsnotiser om händelsen. Se not 1.

³ Landsarkivet i Härnösand, Alnö kyrkoarkiv, Husförhörslängder och förhörböcker, AI:10b, 1884–1894; AII:2, 1895–1908.

⁴ Svenska Cellulosa Aktiebolaget, Merlo-arkiv i Timrå, Johannesviks Aktiebolags arkiv, Avlöningsböcker för Johannesviks och Nacka sågverk, G VIII.

⁵ Identifikation som en del av sorgearbetet beskrivs ingående av Freud i "Sorg och melankoli" (1917/2003).

⁶ I samband med ägarbyte 1910 bytte Johannesvik namn till Johannesnäs.

LITTERATUR

- Arendt, Hannah, 1988 (1958). *Människans villkor. Vita activa*, Göteborg: Röda Bokförlaget.
- Beckman, Ernst, 1979 (1879). "Arbetarelifvet vid de norrländska sågverken." I: Björk, Barbro & Jan-Bertil Schnell (red.), *Sundsvallsstrejken 1879. Samtida dokument och historisk belysning*. Sundsvall: Sundsvalls museum.
- Berglund-Lake, Håkan, 2001. *Livet äger rum. Försörjning och platstagande i norrländska sågverks-sambällen*. Uppsala: Etnologiska institutionen, Uppsala universitet.
- Berglund-Lake, Håkan, 2004. "Preconceiving a World to Come. Anticipations of the Future in the Settings of the Forest Industry around 1900." I: *Ethnologia Scandinavica*, vol. 34.
- Casey, Edward, 1987. *Remembering: A Phenomenological Study*. Bloomington: Indiana University Press.
- Cornell, Lasse, 1982. *Sundsvallsdistriktets sågverksarbetare. Arbete levnadsförhållanden rekrytering*. Göteborg: Ekonomisk-historiska institutionen.
- Edgren, Monika, 1994. *Tradition och förändring. Könsrelationer, omsorgsarbete och försörjning inom Norrköpings underklass under 1800-talet*. Lund: Historiska institutionen.
- Engström, Leo, 1941. "Glimtar ur kolningens historia." I: *Skogsindustriarbetaren*, 24.

- Freud, Sigmund, 2003. "Sorg och melankoli" (1917). I: Sigmund Freud, *Samlade skrifter IX*. Metapsykologi. Stockholm: Natur och Kultur.
- Jackson, Michael, 1998. *Minima Ethnographica: Intersubjectivity and the Anthropological Project*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Jackson, Michael, 2002. *The Politics of Storytelling. Violence, Transgression, and Intersubjectivity*, Copenhagen: Museum Tusulanum Press.
- Johansson, Alf, 1988. *Arbetets delning: Stocka sågverk under omvandling 1856–1900*. Lund: Arkiv.
- Johansson, Ella, 1994. *Skogarnas fria söner. Maskulinitet och modernitet i norrländskt skogsarbete*. Stockholm: Nordiska museet.
- Nya Samhället*, tisdagen den 22 december 1903.
- Liljedahl, Carl C:son, 1949. "Alnökvinnan som blev kolarbas. Ett rådigt ingripande då mannen hastigt gick bort." I: *Sundsvalls Posten*, den 26 mars 1949.
- Nolen-Hoeksema, Susan & Judith Larson, 1999. *Coping with Loss*. Mahwah & London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Sartre, Jean-Paul, 1992 (1939). *Skiss till en känsloteori*. Göteborg: Daidalos.
- Scarry, Elaine, 1987. *The Body in Pain. The Making and Unmaking of the World*. New York: Oxford University Press.
- Sundsvalls-Posten*, tisdagen den 22 december 1903.
- Sundsvalls Tidning*, onsdagen den 23 december 1903.
- Sågverksfolket. Alnöbygd i förvandling*. Sundsvall 1995. Sågverksfolkets förlagskommitté.
- Volkan, Vamik D. & Elizabeth Zintl, 1994. *Life After Loss: The Lessons of Grief*. New York: Collier Books.
- Åkerblom, Bror, 1963. *Vörå sockens historia*. 2. Vasa: Vörå kommun.
- Östman, Karl, 1977. *De döda sågverken på Alnön*. Sundsvall: Sundsvalls Tidning.

SUMMARY

The Widow of the Charcoal-burner Olof Jonasson: Recovering One's World in a State of Being Shattered

Human experiences of loss always entail a crisis of control. When we lose a loved one, it strikes our illusion of control and predictability. We are thrown, and the world seems to fall apart. However, this condition is not permanent. Simultaneously, after a loss there is a human driving force to recover the everyday routines and regain mastery over one's own life. As an example of this human stratagem, this article deals with the bereavement coping project of a widow in a sawmill community in the turn of the century. In 1903, Anna Jonasson lost her husband in a drowning-accident. Suddenly she was standing alone, without a breadwinner, and as a single parent to seven young children. The article tries to illuminate how she in a social and historical context that delimited her options, yet did something with the given circumstances at hand, with the possibilities within her reach, to cope with the loss, and to recover the power to govern her own life.